

Umudu Gerçeğe Dönüştürmek

Mavisel YENER*

Çocuk ve ilk gençlik edebiyatımızın yerelliğini değerlendirirken, tarihine, hangi noktadan nereye, ne kadar sürede geldiğine bakmak gerekir elbette. Otoriter ve eğitici-öğretici kitap geleneği, ancak 80’li yılların başında çağdaş yaklaşımlara kapılarını açtı. Coğrafyamızda çağlar boyunca süregelen sözlü edebiyatı çağdaş çocuk yapıtlarına dönüştürmekte geç kaldık. Çocukluk felsefesini ortaya koymadan edebiyatını yapmaya kalkıştık, bu da bizi epey geciktirdi. Bütün bunları bir yana bırakıp şu andaki duruma bakalım.

Diyelim ki evrensel yaklaşımla yoğrulmuş kültürel zenginliğimizi de yansıtan, nitelikli, özgün bir çocuk / gençlik kitabı üretildi. Bu yapıtın dünya dillerine çevrilmesi kolay olacak mıdır? İşte tam da burada işin içine başka etkenler giriyor. Çocuk ve ilk gençlik edebiyatımızın dünya dillerine çevrilmesi çalışmalarından yeterince sonuç alınamıyor, çünkü taşıma suyla değirmen dönmüyor. Çocuk ve gençlik edebiyatı alanında nitelikli ürünlerimiz de olmasına karşın dünya çapında ses getiremiyor, çünkü ne yapılması gerektiğini ne yayınevi biliyor ne yazar!

Türkiye’nin dünya kitap piyasası içindeki hacim payı yok denecek kadar düşük. Yazarlarımızı ve kitaplarımızı yurt dışına kabul ettirmek hiç kolay olmuyor. Yurtdışındaki iyi yayınevleriyle çalışabilmek için yazarın bir ajansa bağlı olması gerekiyor. Ajanslara kabul edilmek ise sanıldığı kadar kolay değil. Yabancı yayıncı ile Türkiye’deki yayıncı arasındaki karşılıklı alışverişi düzenleyen ajanslara gereksinim var. Yapıtın dünya dillerine çevrilmesi sürecini dünyada gerçekleşen piyasa ekonomisi şartları belirliyor. Bunu, edebiyatın belirlediğini söylemek saf dillik olur. Yapıtı “pazarlayan” bir ajans yoksa, yayınevlerinin yurtdışı yayıncılarla iletişimi zayıfsa, o yapıt ne kadar nitelikli olursa olsun, dış pazarlara açılması söz konusu değil.

Aslında tablo şu; içeride, nitelikli / niteliksiz tüm çeviri yapıtlara hücum eden yayınevleri; dışarıda, elindeki kitabı satmak için bütün pazarlama yöntemlerini bilen / kullanan ülkeler...

Kapitalizmde tüm ürünler metadır. Her şey satış ve piyasaya yönelik üretilir. Bu nedenle, kimi zaman, kitabın değişim değeri edebî değerinden önce geliyor. Kimse gücenmesin, kapılarımızı sonuna kadar açmışız niteliksiz çeviri çocuk kitapları furyasına. Bu, başka bir sormacanın konusu fakat dünya dillerine neden yeterince çevrilemiyor yapıtlarımız, sorusunun yanıtı tam da orada gizli. Bu sormacayı edebiyatçılar değil de ekonomistlerin yanıtlarsa daha net sonuçlar elde edilecektir belki de... Bir edebiyatçı olarak yine de şunu söyleyebilirim; bir ülkenin ekonomisi nasıl ki üretimle güçlenecekse, bu alanda da üretim ve satış sorunlarına bakmak, güçlenmek için çareler yaratmak gerekir.

* *Çocuk kitabı yazarı.*

Son yıllarda, Kültür ve Turizm Bakanlığının çeviri destek projesi olan TEDA projesinin desteğini alan pek çok çocuk ve gençlik edebiyatı kitabı yabancı dillere çevrildi. Bu yazarlardan biri de bendim. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nün öncülüğünde değerli çalışmalar yapıldı. Bu, Türk edebiyatının dünya ölçeğinde tanınması açısından çok önemli bir adımdı. Yurtdışındaki fuarlara konuk ülke olarak davet edilmemiz, TEDA projesinin başarılarından biridir. Ancak unutulmamalı ki, bu eserleri basmak için, bakanlığımız tarafından yabancı yayınevlerine maddi destek verilmiştir. Bu destek sayesinde onca kitabın basılmış olması önemli bir adımdır ancak dünya edebiyatında yer edinebildiğimiz anlamına gelmez. Türk çocuk ve gençlik edebiyatının yurt dışında tanıtılması için başka projelerin de gerçekleşmesi gerekir. Çocuk Vakfının projesi bunun iyi bir örneğidir. Çocuk Vakfı'nın projesi, çocuk ve gençlik kitabı yazarlarımızın birikimlerinin dünya çocuklarıyla buluşabilmesi için onları görünür kılmıştır.

“Çocuk ve ilk gençlik edebiyatımızın dünya dillerine çevrilmesi çalışmalarından niçin yeterince sonuç alınmıyor?” sorusunun yukarıdaki yanıtlarının yanı sıra kendime şu soruları soruyorum: Kitaplarımın yurt dışında basılması için orada beni temsil edecek bir ajansım var mı? Yok! Peki, anlaşmalarda dünya haklarını almalarına karşın, yayınevime profesyonel olarak tanıtım yapıp teliflerimi pazarlayacak bir ajansla işbirliği yapıyor mu? Hayır! Demek ki, dünya dillerine çevrilmesi çalışmalarının dilediğimizce sonuçlanmaması yalnızca piyasa ekonomisi şartları nedeniyle değil, yazar, çevirmen, akademisyen, editör, yayınevi yöneticisi, konuyla ilgilenen sivil toplum kuruluşları ve telif ajanslarının üstlerine düşeni yeterince yapmamalarından da kaynaklanıyor. TEDA projesi gibi bir şans değerlendirip onu ilk adım sayarak, sektörün içindeki herkesin konuya sahip çıkması, çocuk edebiyatımızın gücünün görülmesini sağlaması, kültürümüzün tanınması için çaba harcaması gerekir. Belki de umudu gerçeğe dönüştürmek için bu soruşturmanız bir aracı olur.

Resim: Mustafa Delioğlu